

Az anyag a Pusztaszabolcsi Hagyományőrző és Hagyományteremtő Alapítvány munkáját az alapító okiratban (8. számú, közhasznú, utolsó változat) leírt alapítványi célok megvalósulása alapján jellemzi, ugyanakkor az első részben áttekítést ad a pusztaszabolcsi hagyományőrzőkről is.

Készült a Vörösmarty Könyvtár, A hely, ahol élünk konferenciájára.

Kell egy hely, Kell egy csapat...

1. Bemutatkozás. A hely, ahol születtünk, ahol élünk: Pusztaszabolcs.

150 éve alakult ki Pusztaszabolcs nyolc pusztából. Az évtizedek során községgé, nagyközséggé. majd 2008-ban kisvárossá vált. Rövid múltjára jellemző, hogy a pusztákról betelepült lakók mellett az ország minden részéről, különösen a vasút vonzásából adódóan választották otthonuknak településünket. Helytörténete is ebből adódóan ezt a 150 évet öleli fel. Műemlék épületünk a Szent Imre Római Katolikus Templom barokk orgonájával és ólomüveg ablakaival: büszkeségünk, megyei érték.

Lakóhelyünk, értékeink, gyökereink, amelyek itt tartanak bennünket a település történetéből adódóan egy **kicsit mások, mint az évszázados településeké.**

A településen van több személy, intézmények, az önkormányzat és civilszervezetek, akik helytörténettel, hagyományőrzéssel, értékőrzéssel foglalkoznak.

Van öt **magángyűjtemény** (Pálincás József vasúttörténeti gyűjteménye és keskenynyomtávú kisvasútja, települési értékeke), Bakos Gábor (régii használati tárgyak), Csanádiné Sulyok Beáta (régii használati tárgyak, lószerszámok) és Kovács Imre (vasútmodell és régii tárgyak), Szegi László (saját készítésű traktormakettek)).

Önkormányzat

Művelődési Ház: települési ünnepek, civilkezdeményezések,

Könyvtár: kiállítások (régii könyvek, dedikált könyvek, illusztrált könyvek és más kiállítások, helytörténeti sarok: települési, megyei, országos hagyományőrző anyagokkal...)

Intézmények:

Városi Óvoda (hagyományőrző jó gyakorlat, hagyományőrző szekrény régi tárgyakkal, dokumentumokkal...)

Általános Iskola (népdal éneklési verseny, hagyományőrzés...)

Középiskola: (Fridrich Margit Szavalóverseny, drámaversenyek, hagyományőrzés..)

Civilszervezetek:

Pusztaszabolcsi Értékmentő Egyesület (római katolikus templom értékei, zenei hagyományok, ...),

Pusztaszabolcsi Polgári Egyesület (magyarságkutatás, Szabolcs Vezér szobor, Tükrös puszta, ...),

A Magyar Rákellenes Liga Pusztaszabolcsi szervezete (egészségmegőrzés, rákprevenció...),

Harmónia Nyugdíjas Klub (népdalok, katonadalok).

ÖTE (Önkéntes Tűzoltó Egyesület): régi tűzoltási eszközök, tűzoltóautó...

Pusztaszabolcsi Hagyományőrző és Hagyományteremtő Alapítvány: előadásom fő témája.

Cégek, vállalkozások: Agrár Zrt, Bokor Katalin természetgyógyász, Batykó Szilvia keramikus...

2. HAGYOMÁNYOK HÁZA: VAN EGY HELY

1997-1998-2014-2018

150 éves múltunk nem zárta ki, hogy emlékeinket összegyűjtsük magunknak, és az utókor számára. Sikerült létrehozni 1997 tavaszán egy helytörténeti gyűjteményt. Ugyanezen év őszén jelent meg a helytörténeti sorozat első kötete a gyűjteményről. Látható volt, ha szeretnénk fenntartani a gyűjteményt és kutatni a múltat, akkor valamilyen módon anyagi erőforrásra van szükség. Ezért már ebben az évben elkezdtük egy alapítvány létrehozását, amit 1998-ban jegyeztek be (közhasznú szervezet). Ez volt a Pusztaszabolcsi Hagyományőrző és Hagyományteremtő Alapítvány. A helytörténeti gyűjteménynek és az alapítványnak 2013-ig a helyi középiskola adott otthont. 2013-ban az addigi

kuratóriumi elnök, Csányi Kálmán polgármester lett. Fiatal tanítványunkat, a magyar, történelem szakos Molnár Sándort kértük fel az elnöki tisztre. Nehéz időszak volt: tudtuk, ha tudatosan nem teszünk valamit, akkor hanyatlás következik be, ugyanakkor továbbra is szerettünk volna egy jól működő, saját lábán stabilan álló civilszervezetet, amely működteti a gyűjteményt és további helytörténeti köteteket jelentet meg. (Fontos, hogy amikor az alapítvány létrejött, akkor az alapítók nagyon helyesen úgy döntöttek, hogy megszűnés esetén, az alapítvány minden vagyona a települést illeti, Pusztaszabolcs lakóit, akiket az önkormányzat képvisel).

2014-ben az évek óta kihasználatlan, két tantermes MÁV iskolát kértük az önkormányzattól, amit a képviselők egyhangúlag megszavaztak a Hagyományok Háza Helytörténeti Gyűjtemény helyéül, amely egyben hagyományörző közösségi tér szerepét is felvállalta. Az épület belsejét 1 millió forintból és temérdek civil önkéntes munkával az alapítvány újította fel, a külső felújítást (2 millió forintból), az önkormányzat végeztette el. Az önkormányzat a házműködését a közüzemi díjak fizetésével támogatja.

2010 környékén megismerkedtünk az értéktár elképzeléseivel. A törvény 2012-es megjelenése után hagyományörző tevékenységünk egy új módszertannal az értéktár törvényből adódóan átalakult. Az önkormányzat felkérésére elvállaltuk a települési értéktár készítését. Sokat lehetne erről beszélni, de itt csupán annyit, hogy számunkra nagy élmény ez a feladat, mert módszeresebbé, széles körűbbé váltak kutatásink. Az értékalapúság élesebb, markánsabb rajzolatot adott helytörténetünknek. Megerősítette az építészeti és kulturális értékek mellett az agrár, az életmód, a műszaki, a sport és a természeti értékek kutatását, amelyek korábban már kiadványainkban megjelentek.

Mivel foglalkozunk? és hogyan?

3. A népi hagyományok, ünnepekhez kapcsolódó szokások felelevenítése

Építünk ebben partnereinkre az óvodára, az általános iskolára, a Harmónia Nyugdíjas Klubra, a Művelődési Háza és településen kívüli hagyományidéző együttesekre.

Luca nap és Madár karácsony az óvodában, Luca nap, KISZE báb égetés a Hagyományok Házában...

Új hagyományok : az év legfinomabb süteménye, vagy Az én kiskertemben termett verseny augusztus 20-án...

4. Egy információs bázis kialakítása: helytörténet, fényképek, hanganyagok, videóanyagok gyűjtése, készítése

Létrejöttünk óta gyűjtjük a régi tárgyi emlékek mellett a fényképeket, hang- és videóanyagokat, illetve folyamatosan készítjük azokat.

A helytörténeti kiadványok készítésekor más jellegű, más témájú fényképeket is kapunk, amit digitalizálunk. Igazolványokat, származási bizonyítványokat is ajándékoztak már. Ezeknek a megszerezése még további feladatot ad.

Diákok készítettek 25 fővel egy projekt alkalmával videó riportokat: gazdag anyag ez is a településről.

Havay István fénykép gyűjteménye Demeter Zsófia adománya. Az 1930-as, 40-es években Havay István főszertárnok volt Pusztaszabolcson a MÁV-nál, hobbija a fényképészet. Így maradt ránk 40 fotó, azokból az évekből, az akkori Pusztaszabolcs sokszínű életéről.

Az információs bázis folyamatos munka alapítványunknál.

Felhasználható anyagok: Historia Domus, Községtörténeti Évkönyv, Pusztaszabolcs képekben (facebook oldal), Kádár Béla: 100 éves Pusztaszabolcs...

5. Helytörténeti munkák feldolgozása, kiadása 1997-től

Büszkeségünk a 41 kötetes helytörténeti kiadványsorozatunk. Az első 15 füzet a Községtörténeti füzetek sorozatban jelent meg. A további 26 füzet a Pusztaszabolcs anno sorozatban. Évente az anyagi lehetőségektől függően 1-2-3-4 kötet jelenik meg. "Orál hisztori" alapján dolgozunk. Vannak intézménytörténetek, vasút-, kereskedelem-, agrár-, ipartörténet, ugyanakkor civilszervezetek története, személyes és család történetek, értékfeltáró módszertanok is olvashatók.

Két sorozaton kívüli kötetünk a középiskola tablókönyve és az alapítvány 15 éves évfordulójára készült Gyertyafénynél messzire is lehet látni. Ez utóbbi kutatóinkról és munkáikról, módszereikről szóló kötet.

Ennél a témánál szokták megkérdezni: Mindez miből? A kiadványok kiadása a nyomdaköltséget jelenti. A helytörténet kutatók civil önkéntes munkát végeznek: ingyen, bérmentve, szerelemből!

A nyomdaköltség pályázati pénzből van. Évente 5-6 pályázat, amiből jó években 4 nyertes, gyenge években, mint a tavalyi, 1 nyertes pályázat volt.

20 felett van helytörténet kutatóink, íróink száma. Az 1990-ben megalapított, 1991 januárjától működő Szabolcs Híradó szerkesztősége tudatosan felvállalta és készítette a helytörténeti témájú írásokat. Ezek nagy segítséget adtak egy-egy kiadvány megjelenéséhez.

6. Helyi újságok működésének segítése

Alapítványunk előzményének lehet tekinteni az 1990-ben megalapított Szabolcs Híradót. A kuratórium és az alapítvány humánerőforrásának egy része ebből a szerkesztőbizottságból nőtt ki. Akkor még kulturális feladatokkal is foglalkoztunk. Ma már erre nincs szükség. A működés segítség kölcsönös: a helyi újság kiváló arra, hogy hagyományőrző partnereinket és a lakókat folyamatosan tudjuk tájékoztatni helytörténeti témákról, évfordulókra helyi érdekességekről, eseményeinkre, programjainkra meghívók megjelenjenek benne.

7. A település kulturális munkájának tartalmi támogatása

Ez ugyancsak a kilencvenes évekre vezethető vissza. Napjainkban egyes települési ünnepek, megemlékezések után a Hagyományok Házában gyűlnek össze az ünnepségre megjelentek egy beszélgetésre. Pl. a megemlékezés a doni áttörékor életüket vesztett magyar katonákra.

A képen az 1956-os forradalom 60. évfordulójára alapítványunk "A szabadság ott kezdődik, ahol a félelem megszűnik" Bibó István idézetű mondattal emléktáblát állíttattott, kiadványt jelentett meg a pusztaszabolcsi 56-os hősokról. Az emlékműsort a középiskola adta. Vendégünk volt ifj. Bibó István. Az emléktábla avatása október 23-án, kiadvány bemutatója november 4-én volt az önkormányzat dísztermében. Ráckeresztúri énekkar lépett fel katonadalokkal. Mindezt pályázati forrás és többoldalú együttműködés, civil önkéntes munka tette lehetővé (diákoknak közösségi munkaóra adása).

8. Szellemi, sport, turisztikai igények ösztönzése, segítése

Pusztaszabolcson aktív sportközösségek vannak, kiemelve a helyi futókat. Hagyomány, hogy a testvértelepülésekre elfut egy-egy csoportjuk váltófutásban. A 2004-es futásról Staufenbergbe egy helytörténeti kiadvány is megjelent.

Jelenleg a Sportbarátság projektet segítjük: az arad megyei, 200 éves fennállását ünneplő Kisiratosra fut el felvidéki testvértelepülésünk Balony és

Pusztaszabolcs futócsapata. Marketing munkát végzünk, illetve egy fotóalbum jelenik meg az eseményről.

Ezen a dián két dinnyési kép látható a hagyományörző központjukról: a színpad és a tájékoztató tábla. Szeretnénk, ha a Hagyományok Háza környékén Pusztaszabolcson hasonló színpad, kemence, bemutató táblák lennének, mint Dinnyésen a Hagyományörző Központban. Ennek érdekében az önkormányzat felhívására, a Zöld város pályázathoz alapítványunk 20 oldalas anyagban tett javaslatot, milyen hagyományörző objektumot szertne Pusztaszabolcson.

9. Civil Kurázi Díjak, Életműdíjak, Civil Kurázi Hírlevél

Az alapítvány a helyi civilszervezetekkel készített egy települési civilstratégiát, amelynek megvalósítása nem reménytelen, de igen lassú folyamat. Vannak közös kapcsolati pontok az egyes szervezetek között, de inkább önállóan szeretnek dolgozni (alapítványunk sem kivétel ez alól). Viszont 10 éve létrehoztunk a Civil Kurázi Kiválóság és a Civil Kurázi Életmű Díjat. Minden évben az alapítvány kuratóriuma ítéli oda civilek javaslatára kiváló civil munkát végzőknek. 2018. február 21-én, a Pusztaszabolcsi civilek Napján a 17. Civil Kurázi és a 7. életműdíjat adta ki a kuratórium.

Volt egy időszak, amikor a helyi újságban nem tudtuk (és nem is akartuk) abban a formában és tartalomban megjelentetni híreinket, ahogyan szeretnénk volna. Ekkor hoztuk létre a Civil Kurázi Hírlevelet hagyományörző közösségünknek. 4-16 oldalas újságot jelent, amelyben alapítványi hírek, hagyományörző, helytörténeti témák vannak. Egy éve a helyi újság ingyenessé vált és minden portára eljut. Kiváló lehetőséget ad, hogy a helytörténeti hírek, témák eljussanak széles körben, minden érdeklődőhöz, gyakorlatilag anyagi erőforrás nélkül!

10. Ifjúsági klubok, értésmertető foglalkozások

Az a tapasztalatunk, hogy a leghálásabb közönségünk az óvodások, iskolások, a fiatalok. Alapítványunk erősen kapcsolódik a városi óvodához: példaértékű hagyományörző munkát végeznek. Büszkeségünk a Hagyományörző jó gyakorlatuk megjelent helytörténeti sorozatunkban. Kapcsolódnak, illetve önálló programokat (pl. hagyományörző gyakorlat bemutató) is szerveznek a Hagyományok Házában.

Hetedik éve az általános iskolában minden ötödik osztályban családfa órát tartunk. Első órában ismereteket kapnak, dokumentumokat tanulmányoznak,

majd otthon a szülőkkel, nagyszülőkkel elkészítik családfájukat, amit egy hónap elteltével, a következő órán bemutatnak egymásnak a gyerekek.

Két éve hungarikum játszóházat szervezünk a hatodik osztályosoknak, ahol hungarikumokkal, megyei értékekkel és helyiértékekkel "jászanak".

Nagyon gyümölcsöző, intenzív, segítő a kapcsolat az általános iskolai pedagógusokkal is (Hagyományőrző programokat szerveznek, hungarikum vetélkedőkre készülnek fel, vezetik, illetve részt vesznek programjainkon, énekkel, verssel, prózával emelik rendezvényeink színvonalát).

Diákokkal az értékek útján projekt keretében a Hagyományok Házával és a helyi értékekkel ismerkedtek az általános és középiskolai diákok csoportjai.

A középiskolások már komolyan részt vesznek "értékkörként" az értékörzésben. Közösségi videózás programmal készítettük fel őket egy NMI támogatta projekt keretében. Jó kapcsolatot ápolunk a Dr. Horváth Zsolt nevével fémjelzett Közép-Dunántúli értékör fiatalokkal. Több programmal is kapcsolódtunk hozzájuk (Taliándörögdi értékör konferencia, zánkai értékör tábor, Művészetek Völgye értékör programok, Kárpátmedencei Értékör Találkozó, különféle értékutak...)

Programjainkon fényképeznek, videóznak, illetve különféle témákban előadnak, kiadványaink készítése során "gépbe" viszik az anyagot, időnként szkennelnek... Az élmény és a közösségi munkaóra a jutalom.

11. Felnőtt klubok: kertbarát és kézimunka foglalkozások

Egyik helyi értékünk a pusztaszabolcsi konyhakertek. Öt éve az önkormányzat bekapcsolódott a " Magyarország legszebb konyhakertje" programba, amelybe marketing munkával és fotózással besegítettünk. Hamarosan kialakult a kertbarát klub (30-40 fővel) bió kerti technikák, komposztálás, kertművelési praktikák a témák, illetve beszélgetés, egy kis főzés (birkapörkölt).

Másik helyi értékünk Börzseiné Györy Éva népi diszítóművészeti tevékenysége. Ebből a kapcsolatból alakult ki harmadik éve működő kézimunkaszakkör (8-15 fővel). A hagyományos kézimunkák tanulása mellett újabban alkalmazott szalaghímzés is nagyon kedvelt. Emellett színvonalas kiállításokat is szerveznek, mint a legutóbbi, a Szorgos asszonykezek dícsérete.

A közel 90 helyi érték közül kettő, amely így jelenik meg mindennapjainkban. Vannak olyanok, amelyek értékünnep, rendezvény, kiállítás, települési ünnep ... keretében épülnek be a közösség életébe.

12. Kiállítások, programok, gálák

Kiállítások témája: kézimunka, helyi festők alkotásai, helytörténethez kapcsolódó témák (pusztaszabolcsiak az I. és a II. világháborúban, a kereskedelem történetéből), díszpolgárok tevékenységei, falvédők, települési értékek...

Programok, gálák: beszélgetés levéltárosokkal, helytörténeti szakemberekkel, kertművelési témákról előadások, könyvbemutatók, múzeumi esték, április 11-én egész napos versünnep, temetői sétával emlékezés az elhunyt pedagógusokra, Dr Kovácsai Sándor emlékfutás, hagyományok háza bemutató diákoknak, felnőtteknek, testvértelepülési csoportokkal beszélgetés, diákokkal az értékek útján gála...

13. Kapcsolatok, együttműködések: jó gyakorlatok átadását, együttműködések, közös projektek, munkák. Részünkre sok-sok élmény és tanulás.

- települési önkormányzat (egyeztetések, együttműködések Pl. zöld város pályázat,), intézmények, civilszervezetek, civilek, hagyományőrzők,
- hazai: országos, (KÖSZI Bázissal, Pápaiakkal, Györszentiván, Lakitelek MNI...), megyén belüli (Fejér Megyei Önkormányzat és Értéktár Bizottsága, iváncsai, besnyői, velencei, adonyi, iszkaszentgyörgyi helytörténeti csoportok...)
- külhoni: Kisisratos, Balony, Staufenberg

Egy módszer a sok közül: látóutak

14. Ki? Mit? Mikor... PDCA ciklus

A fenti anyag is mutatja: a hagyományőrzés egyik sikertényezője a helyi, illetve megyei és országos szinten is az együttműködések kialakítása az aktuális témát, projektet érintő szervezetekkel és a tevékenység által érintett célcsoportokkal.

Hasznos, ha tervezzük (írásban) a programot, még a változtatás is könnyebb. Ki? Mit? Mikor? Kikkel? Hol? Milyen módszerekkel? Hogyan? Milyen egyéb más

feltételekkel old meg, végez el... Ki a felelős? Mi a határidő? Mit tekintünk sikertényezőnek?

Szervezés, Végrehajtás, Ellenőrzés... Javítás, esetleg újratervezés...

15. Kell egy csapat

Hagyományörző csapatunk tagjai: a kuratórium, az értéktári munkacsoport, a ház nyitva tartását felügyelő csoportvezetők, értékőr középiskolások, pedagógusok, hagyományörzők... Mindnyájan civil önkéntes munkatársak! (A civil önkéntes munkaórák, megfelelő feltételekkel például a NEA pályázatoknál, a tv. szerinti számítással önrésznek beszámíthatók.) Munkatársaink elkötelezettek, lelkesek, hozzáértők, szorgalmasak...

Hisszük: „Otthon csak egy helyén, egyetlen táján lehetünk a világnak. Ott ahol a bölcsőnk ringott, és ahová hűlt porainkat szánjuk. Belső iránytűnk mindig arrafelé mutat. A Szülőföld- sors! Tagadni gyalázat, elhallgatni szégyen, megvallani megkönnyebbülés.” Tímár Máté

Pusztaszabolcs, 2018. március 5.

Czöndör Mihályné